

POUR UNE ÉTHIQUE DU TRADUCTEUR

Anthony Pym. *Pour une éthique du traducteur*. Artois (France): Artois+ Presses Université e Presses de l'Université d'Ottawa, 1997. Collection «traductologie» dirixida por Michel Ballard e Lieven d'Hust. ISBN: 2-910663-15-9, 155 páxinas

Ó comezármola lectura dun libro portador dun título tan denotativo como este do profesor Anthony Pym, imaxinamos unha especie de receita que fala dos principios que todo traductor, como calquera outro profesional, debe esixirse na práctica da súa profesión. Mais só daremos conta deses principios se antes nos mergullamos no interior do libro e comprendémo-las razóns que levaron ó autor a formulalos .

Pour une éthique du traducteur é unha reflexión filosófica acerca da necesidade ou pertinencia de traducir textos literarios e filosóficos sen distorsionalas ideas que o autor do orixinal lle imprimiu ó seu traballo, tendo en conta que esas obras están feitas a partir dunha complexa rede cultural, propia ou allea, que o autor foi asimilando ó longo da súa vida. Un acervo cultural sen o cal a obra non se produciría e que, sen embargo, por veces só se manifesta na obra de forma subliminar. A cuestión está en se alguén que coñece ben a lingua do texto orixinal, pero non a cultura na que se inscribe a elaboración dese texto, debe facer unha tradución e que esta se considere eticamente correcta.

Pour une éthique du traducteur comprende os apuntamentos e reflexións recollidos por Anthony Pym, profesor de Sociolingüística da Universidade catalana Rovira i Virgili, no Seminario celebrado no Collège International de Philosophie de París, en 1994, que tratou sobre «As características que debe ter un traductor para cumprir-las esixencias dunha ética profesional». Os asistentes ó Seminario partían nas súas reflexións do proxecto ético formulado polo filósofo da lingua Antoine Berman, dez anos antes (Berman, 1984)¹. O proxecto de Berman refírese exclusivamente ós tradutores de obras literarias e filosóficas, non se debe aplicar ó labor do traductor profesional. Un proxec-

---

1. Bernan, A. *L'épreuve de l'étranger. Culture et traduction dans l'Allemagne romantique*. Paris: Gallimard, 1984. Sobre este tema é tamén de interese: "La traduction et la lettre –ou l'auberge du lointain", en Antoine Berman (ed.). *Les Tours de Babel*. Mauvezin: Trans-Europ-Repress, 1985. p. 35-150.

to, xa que logo, de carácter marxinal para o autor do libro: *L'éthique de Berman est demeurée celle d'une pratique consciemment marginale*. Con todo, Berman soubo enxerga-la cuestión que calquera traductor profesional se pode formular: *Comment faut-il traduire?*, pregunta sobre a que, dinos Pym, pode ter dous tipos de respostas: unha a favor da lingua–cultura–texto–interlocutor de partida e outra a favor da lingua–cultura–texto–interlocutor de chegada. Esta cuestión con dobre resposta é o cerne no que se basea a teorización sobre a traducción que se vai analizar nos diversos capítulos do libro. E para mellor desenvolve-la cuestión, Pym considera que se debe substituí-la pregunta tradicional «*Comment faut-il traduire?*» por outra de maior calado social e máis difícil de reducir ós esquemas binarios de «lingua de partida/lingua de chegada»: *faut-il traduire?*

É esta unha pregunta xeral que atinxe tanto á traducción escrita como á oral, á interpretación simultánea e á interpretación consecutiva, á dobraxe ou á subtitulación de películas. Para responder á pregunta «¿Hai que traducir?» pódense utilizar dous tipos de ética. Unha que atende ó contido da obra e trata de distinguir entre o que se debe e non se debe traducir; por exemplo, se no texto orixinal aparece unha linguaxe sexista ou blasfema contra algunha relixión, o traductor/a pode preguntarse se está eticamente obrigado a reproducila co risco de sufrir atentados contra a súa integridade, ou simplemente de ser mal comprendido pola sociedade que recibe a traducción. E outra que trata de formular principios que son independentes de calquera clase de contido, un principio abstracto que, para Berman, debe ser universal, pois «o acto ético consiste en recoñecer e recibi-lo Outro en tanto que é Outro».

En realidade, a resposta que corresponde á pregunta sobre se hai que traducir, sería algo así como: hai que traducir pero en certas circunstancias, traballando a fondo a traslación do texto e coa finalidade de facilitar ou reforza-la cooperación das relacións culturais sen afastarse das determinacións históricas e sociais. Sen estas condicións, di Pym, «máis vale non traducir». Cando se sabe *por qué* hai que traducir, é doado deducir *cómo* hai que que facelo, e, mesmo, *o qué* se debe traducir en cada situación.

Para poder cumprir esas condicións e chegar á «*beauté éthique*» de que fala Lukács, e coa que Pym concorda, son necesarias as dúas achegas á traducción, a abstracta e maila histórica. El parte da hipótese de que o traductor é un individuo intercultural no sentido de que o traballo do traductor debe situarse na intersección das dúas culturas e non no seo dunha única cultura. E con esta hipótese propónse repensa-lo problema da ética do traductor partindo do seu interculturalismo, construíndo arredor deste principio unha rede de consideracións e de valores que constitúen unha maneira de pensar. Antes de presupoñer que os tradutores son bos ou malos intérpretes dunha cultura e dunha lingua, Pym prefere analizar cada situación particular e, partindo dela, preguntarse en qué consiste o interculturalismo, e ata qué punto pode constituí-lo espacia dunha certa profesionalización sen que estea reco-

ñecido na maior parte das teorías sobre a traducción. E tamén intenta explicar cómo se poden fundar principios éticos que, sendo xerais, se axusten ó contexto específico de cada traductor.

A ética da que se fala nesta obra está centrada sobre o traductor, non se fan xuízos acerca das traduccións.

O libro consta de seis capítulos que nos achegan a diferentes aspectos do tema principal: «qué debe esixirlle a ética profesional a un traductor». Como nos fai sabe-lo autor no «Avertissement» inicial, cada un dos capítulos, agás o terceiro e cuarto que son complementarios, pódense ler e comprender con independencia do resto. O primeiro, introducido por un título connotativo utilizando a metáfora «Les Blendlinge: sang-mêlés ou enfants naturels?» analiza a teoría do lingüista alemán Schleiermacher², quen, a xuízo do profesor Pym, foi o creador do pensamento moderno da traducción. Un capítulo interesante do que só poden goza-los iniciados nas teorías filosóficas sobre a traducción, desde as propostas de Cicerón e Xerome ás do alemán Walter Benjamin, dos españois Ortega y Gasset e García Yebra, do francés Antoine Berman, dos americanos Lawrence Venuti e André Lefevere. Propostas que o autor dá por coñecidas cando no devir do seu discurso mostra as semellanzas ou diferencias entre as propostas destes autores e as ideas de Schleiermacher.

No segundo capítulo, que tamén leva un título connotativo, «Les hérauts», Pym detense na análise da historia dos mensaxeiros espartanos, Spertia e Bulio, perante o rei Xerxes de Persia, contada polo historiador grego Heródoto, para reflexionar sobre os problemas que padecen os tradutores do libro de Salman Rushdie *Satanic verses*. A análise sobre a función do traductor e os seus problemas está argumentada na filosofía moral de Friedrich Heinrich Jacobi e no pensamento da filosofía ética de Hegel.

Os tres capítulos seguintes, que tratan da responsabilidade, da causalidade e do principio de cooperación dos tradutores, ó revés dos dous anteriores, teñen unha base práctica, polo que son discursos moito máis accesibles para lectores pouco ou nada iniciados nas teorías filosóficas da traductoloxía. O traductor debe sentirse responsable “independentemente de que a ética o defina como tal” e non pode traballar illado do labor que noutros países andan a facer os da súa profesión. Os profesores de traducción deberán informar ós seus alumnos sobre os centros de investigación nos eidos da lingua que existen nos diversos países europeos e fomenta-la cooperación dos profesionais dun país cos dos outros. Estes tres capítulos son novas versións de textos publicados con anterioridade polo profesor Pym, revisados agora coa perspectiva que dan os anos de dedicación á profesión de traductor.

---

2. Schleiermacher, F. “Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens», *Sämtliche Werke, Dritte Abteilung: Zur Philosophie*, vol. 2. Berlin: Reimer, 1838. p. 207-245. “Des différentes méthodes du traduire”, traducido por Antoine Berman en *Les Tours de Babel*, 1985. p. 279-347.

No derradeiro capítulo do libro, Pym trata en folla e media dos principios éticos que, ó seu xuízo, debe presidi-la ética do traductor, e que el resume en cinco:

1. O traductor é responsable do que fai.
2. O traductor é responsable na medida en que é profesional.
3. Os procesos da traducción non se deben reducir á oposición entre dúas culturas.
4. Cómpre que o gasto de recursos da traducción non sobrepare o valor dos beneficios da relación intercultural correspondente.
5. O traductor, que non é un simple mensaxeiro, é responsable de que o seu traballo contribúa a establecer unha cooperación intercultural estable e a longo prazo.

Pour une éthique du traducteur, escrito en francés por un multiculturalista, está redactado cun estilo persoal que trasloce a presenza dun autor que ten experiencia na práctica da traducción, coñecedor de linguas e de culturas e que se implica de cheo na defensa ou rexeitamento das diferentes propostas. Fala un profesional da traducción que necesita comenta-los problemas orixinalados no quefacer do seu labor, e fala tamén un teórico que se move con máis comodidade ó falar de asuntos da práctica do traductor que cando trata temas da enleada teorización académica, na que hoxe se mergullan algúns profesores desta nova disciplina da traductoloxía que na súa vida fixeron unha traducción.

Mª Camiño Noia
Universidade de Vigo